ТУРИЗМ ТАЪЛИМИДА ТАНҚИДИЙ ПЕДАГОГИКАНИНГ ЗАРУРЛИГИ

Исламова Дурдонахон Рустамхон қизи
Гулистон давлат институти магистранти

Аннотация: *Ривожланиб бораётган давлатнинг ҳар қандай соҳаси сингари туризм ҳам ўзининг кенг кўламдаги инфратузилмасига эгадир. Туризм таълими ҳамда унинг олиб бориш шакллари ҳам кенг доирада амалга оширилиб, айниқса, бу кўрсаткич саёҳатларнинг энг қайноқ нуқталаридаги давлатларда жадал ўсмоқда. Туризм педагогикаси, туризм психологияси, туризм таълими, танқидий фикрлаш каби тушунчалар ушбу мақолада қонунлар ва тажрибалар асосида ёритилади.*

Калит сўзлар: *Туризм, туризм таълими, туризм педагогикаси, туризм психологияси, саёҳат, ривожланиш, танқидий педагогика.*

Ўзбекистон Республикаси Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси ва «Ипак йўли» туризм халқаро университети ҳамкорлигида жорий йилнинг 25 ноябрь куни Самарқанд шаҳрида «Туризм ва таълим: ўзаро ҳамкорлик ва тараққиёт йўллари» халқаро илмий-амалий конференцияси бўлиб ўтди. Конференцияда дунёнинг кўплаб давлатларидан, жумладан, Сингапур, Мўғулистон, Босния ва Герцеговина, Покистон, Португалия, Жанубий Корея, Қозоғистон, Россия, Саудия Арабистони, Қувайт, Польша, Қирғизистондан ташриф буюрган туризм ва меҳмондўстлик соҳасидаги илғор мутахассис ва олимлар иштирок этишди. Конференция ўз олдига Ўзбекистоннинг туризм соҳасида кадрлар тайёрлаш ва малакасини оширишнинг ягона кўп босқичли тизимини шакллантириш бўйича илмий-услубий ва амалий тавсиялар алмашиш учун халқаро платформа яратиш, шунингдек, мазкур вазифаларни ҳал этишда таълим ва бизнес ҳамкорлигининг механизмларини такомиллаштириш бўйича илмий-амалий тавсиялар ишлаб чиқишни мақсад қилиб қўйганди. Нуфузли илмий анжуман доирасида «Ипак йўли» туризм халқаро университети ва Кореянинг «Кёнг Хэ» университети билан ўзаро хамкорлик шартномаси, Қозоғистоннинг Мирас университети билан икки томонлама «Double degree» қўшма дастури меморандумини имзолаш маросими бўлиб ўтди. Жануби-шарқий Осиё мамлакатларининг кўп сонли аҳолиси учун Марказий Осиё қулай туризм маскани ҳисобланади. Айниқса, Хитой, Индонезия, Филлипин каби давлатлардан ташриф буюрадиган сайёҳлар сонининг ошиши Марказий Осиё мамлакатларида янги иш ўринлари сонини кўпайтирибгина қолмай, балки аҳоли даромадининг салмоқли даражада ошишига ҳамда туризмда халқаро интеграциянинг янада кучайишига олиб келади. Самарқанд шаҳрини жаҳон туризмининг илғор марказларидан бири эканлигини инобатга оладиган бўлсак, «Ипак йўли» университети келгусида етиштирадиган профессионал кадрларнинг мамлакатимиз илмий салоҳиятидаги ўрни беқиёс бўлажак. Айтиш жоизки, ушбу конференциядан кўзланган мақсадлар турли-туман бўлишига қарамай, барчасининг муштарак мақсади туризм таълми орқали туристик иқтисодиёт йўналишларини ҳамда малакали кадрларни ишлаб чиқариб, мамлакатимизни туризм дунёсида янги босқичга кўтарилишига ёрдам беради.

Туризм таълимида танқидий педагогиканинг ўрни беқиёс бўлиб, юқорида санаб ўтилган омиллардан ташқари, ёшларда “танқидий иммун тизими” ни шакллантириш, ёт ғояларга қарши индивидуал фикрлашни ривожлантириш энг аҳамиятли жиҳатларидан биридир. «Фикрлаш» -бирор муаммо ҳақида муайян бир хулосага келиш мақсадида мулоҳаза юритмоқ ёки ўйламоқдан иборат бўлган психологик жараёндир. Танқидий фикрлаш- билимларни ўзлаштириш ва мустақил фикрлашнинг юқори даражадаги таркибий қисми бўлиб, шахснинг воқеа-ҳодиса борлиқни объектив идрок этиш имкониятини кенгайтирувчи ақлий ҳодисадир. Эрамиздан 400-300 йил олдин яшашган фикрлаш асосчилари Суқрот, Плутон ва Аристотеллардан қуйидаги – анализ, мулоҳоза юритиш ва танқиддан иборат аналитик фикрлаш системаси қолган. Суқроти ҳакимдан танқидий фикрлаш ҳам мерос қолган. У ўз мулоҳазаларида нима нотўғрилигини кўрсатишга уринган. «Агар шўрванинг кўпиги олиб ташланса у тоза бўлади» қабилида иш тутган. Бошқача айтганда барча нотўғрилар олиб ташланса тўғри, яъни ҳақиқат қолади деб ҳисоблаган. Лекин кўпик билан бирга яна аллақанча

«маҳсулотлар» ташланаётганлигига эътибор бермаган. Суқрот янги ғояни таклиф қилишдан кўра нима «ёмонлигини» кўрсатишни муҳим деб билган. Танқид (критика (лот)-ҳукм қилиш маҳорати) – инсон фаолиятининг бирор соҳасига алоқадор ҳодисани баҳолаш, анализ қилиш. У хатоларни топиш ва муҳокама қилишдан иборатдир. Танқид-ниманингдир ёки кимнингдир камчиликларни баҳолаш, нима ёки кимдир ҳақида салбий фикр юритишдир. Ўзгаларни танқид қилиш қаралаётган муаммога уларнинг муносабатини ўзиники билан мос келишини исташдир. Бу эса одатда ман-манликка олиб келади. Бошқалар ҳам шу руҳда тарбияланганликлари учун танқидчининг фикрларини қабул қилишни исташмайди. Демак, танқид ўзгаларнинг ахборот-энергетик оламига тажовуздир. Танқидий фикрлаш – нарсалар ва ҳодисаларни анализ қилиб асосли хулосалар чиқариш мақсадидаги мулоҳазалар системаси бўлиб, у танқидий баҳолаш характерига эга. Яъни у танқидга таянган аналитик фикрлашдир.

Демак, танқидий фикрлаш мақбул ечимни топишнинг яхши усулларидан бири бўлса-да, ундан доимо фойдаланиш мақсадга мувофиқ эмас. Одам ўзини доимо тўғри деб ҳисобламаслиги керак. Гарчи бу роҳат бағишласа-да, у бошқа нуқтаи назарларга эътибор бермаслигимизга олиб келади. Барча қарорларни қабул қилиш учун ҳам танқидий фикрлаш зарур бўлавермайди. Танқидий фикрлаш ўринсиз қўлланган ҳолларда фикр ўзмоҳиятини йўқотади ва ижодийликка йўл очиш зарур бўлиб қолади. Туризм педагогикасида танқидий педагогиканинг асосий жиҳатлардан бири қилиб олинишининг сабаби, қуйидаги йўналишларда акс этади:

- Шахс эркинлиги;
- Ижтимоий адолат;
- Бизнес самарадорлиги;

Энди буларнинг ҳар бирига алоҳида тўхталиб ўтадиган бўлсак, туризм фаолиятида шахснинг эркинлиги катта аҳамиятга эга. Эркин шахс турист бўла олади. Туристниг эркинлиги ҳар бир ҳудудда қонун устуворлиги ҳамда шахснинг дахлсизлиги ҳуқуи билан ўлчанади. Шахс эркинлиги унинг фикрларига ҳам, қарашларига ҳам эркинликни баҳш этади. Танқидий фикрлаш фақатгина бошқа объектнинг камчилигини кўришгина эмас балки шу орқали унга таҳлилий ёндашишдан иборат бўлади. Туризмни ташкил этиш давомида ҳам унинг бошқа давлатлар билан ҳамкорлик ишларига, реклама ва йўналишларига, туристларга яратилган шарт-шароитлар ва тур хизматларга нисбатан таҳлилий-танқидий фикрлаш ўз мевасини бермоғи лозим. Бу жараёнда Ижтимоий адолат мезонини ҳам унутмаслик, бошқа мамлакат фуқароларининг жинси, тили, динига даҳл қилмаслиги лозим. Танқидий-таҳлилий фикрлаш ва ривожлантириш бор жойда доим самарадорлик юқори бўлиб, бунда бизнес ҳам ривожланиб боради.

Туризмда бошқарувчанлик қобилияти ҳам айни керакли соҳалардан бўлиб, етишиб чиқаётган кадрлар бошқарув асосларининг танқидий кўринишларини ҳам мукаммал билишилари лозим. Масалан, туризм ривожланиб бораётган ҳудудларда, танқидиқй-таҳлилий сўровномалар ўтказиш, туризм фаолияти билан шуғулланувчи ҳар бир соҳа вакилларидан айнан шу мавзуларда тезислар, мақолалар ёзиши талаба этилииш мақсадга мувофиқ бўлади. Туризмдан манфаат топувчилар унинг йирик бизнес ва такрорланмас маданият ўчоғи сифатида тан олиши керак. Туризм турлари ижтимоий соҳанинг ҳар бир қатлами вакилларига тегишли бўлиб, камбағаллкини қисқартирувчи куч сифатида ҳам қаралмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1.И.А.Каримов “ Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида ”. Тошкент “ Ўзбекистон ” 1998й.
2.Р. Рўзиқулов “ Туризм жисмоний тарбиянинг таркибий қисми эканлиги ва бошқа фанлар билан боғлиқлиги” БМИ
3.И.Р. Турақулов. “Туризм ва уни ўқитиш услубияти” қўлланма Самарқанд 2012 й